

ปัญหาการฟ้องคดีอาญา : ศึกษาเกี่ยวกับการนำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีอาญา¹

อุลธร ศิริวานิชย์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการฟ้องคดีอาญา และปัญหาการนำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใน ส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ.2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา และการนำกฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้บังคับในคดีอาญาแล้ว ทำให้เห็นได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยยังคงมีปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้ สิทธิฟ้องคดีของผู้เสียหาย ซึ่งยังไม่สามารถอำนวยความสะดวกธรรมให้แก่ผู้เสียหายได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายหลายคนได้รับความเสียหายจากการ กระทำเดียวกันของจำเลยคนเดียวกัน นอกจากนั้นแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้บัญญัติ มาตรา 15 ขึ้นมาเพื่อให้สามารถนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับกับการ ดำเนินคดีอาญาได้ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีบทบัญญัติเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ กี่ตาม แต่ก็ยังคงเป็นปัญหาว่าจะสามารถนำบทบัญญัติในเรื่องของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้บังคับกับการ ดำเนินคดีอาญาได้หรือไม่ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา พบว่าสิทธิและขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาของ ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันของจำเลยคนเดียวกันตามบทบัญญัติของประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นยังไม่สามารถตอบสนองต่อ การอำนวยความสะดวกธรรมให้แก่ ผู้เสียหายเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญาด้วยตัวผู้เสียหายเองหรือการดำเนินคดี โดยผ่านทางพนักงานอัยการ บรรดาผู้เสียหายเหล่านั้นก็ยังคงมีหน้าที่ต้องเข้าไปในคดีด้วยตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นการเข้าไปในฐานะเป็นคู่ความฝ่ายโจทก์ หรือเข้าไปในฐานะเป็นพยานที่จะต้องขึ้นเบิกความต่อศาลด้วย ตนเอง ซึ่งส่งผลให้ การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาของ ศาล ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็น โจทก์ด้วยตนเอง หรือในชั้นของพนักงานสอบสวน ชั้นของพนักงานอัยการ

---

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาการฟ้องคดีอาญา : ศึกษาเกี่ยวกับการนำวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รศ.ดร.กัลยา ตันศิริ คณะกรรมการสอบ คือ รศ.ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์ และ รศ.ประเสริฐ ตันศิริ

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

และชั้นศาลในกรณีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์นั้นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการที่ยาวนาน สิ้นเปลือง ทรัพยากร และส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการคดีอื่น ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และโดยที่ไม่สามารถที่จะแต่งตั้งหรือดำเนินการผ่านตัวแทนผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดได้ อีกทั้ง การดำเนินคดีของผู้เสียหายคนหนึ่งก็ ยังอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายคนอื่น ได้อีกด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในคดีอาญา จากการศึกษาพบว่าบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่จะสามารถอนุโลมนำมาใช้บังคับ ใช้ในการดำเนินคดีอาญาผ่านทางบทบัญญัติมาตรา 15 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สองประการ คือ ต้องเป็นบทบัญญัติในเรื่องที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ และต้องไม่ใช่เรื่องที่ขัดกับหลักการทางวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งสำหรับหลักเกณฑ์ประการแรกนั้นเป็นเรื่องที่สามารถพิจารณาให้เห็นได้โดยชัดเจนจากตัวบทกฎหมาย ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่แล้ว โดยหาก บทบัญญัติเรื่องใดไม่มีบัญญัติไว้สำหรับการดำเนินคดีอาญาโดยเฉพาะ ก็สามารถที่จะนำบทบัญญัติสำหรับการดำเนินคดีแพ่งมาใช้บังคับได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงต้องพิจารณาพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่สอง ประกอบด้วย ซึ่งเป็นการพิจารณาตามหลักการพื้นฐานของการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาประกอบกัน ซึ่ง จากการพิจารณาพบว่าจะสามารถนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเฉพาะในส่วนที่มีลักษณะเป็นวิธีพิจารณาความทั่วไปเท่านั้นมาใช้บังคับกับการดำเนินคดีอาญาได้

ประการที่สาม คือ ปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้บังคับใน คดีอาญา จากการศึกษาพบว่ากฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นมีเจตนารมณ์อันเป็นหลักการพื้นฐาน ประการสำคัญ คือ เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำในเหตุเดียวกันและโดยอาศัย ข้ออ้างตามกฎหมายอย่างเดียวกัน ได้รับการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีให้เสร็จสิ้น ไปพร้อมกัน และ เมื่อได้ทำการศึกษาควบคู่ไปกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะในมาตรา 30 มาตรา 31 และ โดยเฉพาะมาตรา 15 ที่ให้สามารถนำบทบัญญัติเรื่องคู่ความร่วมมือในคดีแพ่งมาใช้บังคับใน คดีอาญาได้แล้วนั้น ก็จะพบได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีเจตนารมณ์ที่อยู่เบื้องหลังว่า กฎหมายประสงค์ที่จะให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำเดียวกันของจำเลยคน เดียวกันและโดยอาศัยข้ออ้างตามกฎหมายอย่างเดียวกันมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายไปในคราว เดียวกันตามที่กฎหมายเปิดช่องให้ผู้เสียหายสามารถเป็น โจทก์ร่วมกันในการฟ้องตั้งต้นคดีได้ หรือสามารถ เข้าร่วมเป็น โจทก์กับพนักงานอัยการในภายหลังได้นั้นเอง เพียงแต่มีข้อจำกัดอยู่หลายประการที่ยัง ไม่สามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาได้ดีเท่ากับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการขั้นตอนของการฟ้องและการดำเนินคดีอาญาเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ และมีความเหมาะสมอย่างถึงที่สุด ผู้ศึกษาจึงเห็นควรที่จะให้มีการแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญาต่อศาล เห็นควรให้นำหลักการและเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแพ่งที่มีลักษณะของการดำเนินคดีโดยการแต่งตั้งตัวแทนจากผู้ได้รับความเสียหายให้เข้ามาทำหน้าที่เป็น “ผู้แทนโจทก์” มาบัญญัติรับรองไว้เป็นบทเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะแต่งตั้งบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เป็นหนึ่งในผู้เสียหายเหล่านั้นให้เข้ามาทำหน้าที่เป็นโจทก์ในคดีแทนผู้เสียหายคนอื่น ๆ ได้ และให้ผลของการดำเนินคดีและคำพิพากษาของศาลอันเนื่องมาจากการดำเนินการของผู้แทนโจทก์นั้นผูกพันผู้เสียหายคนอื่น ๆ ทุกคนในคดีด้วย

โดยเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ด้วยการบัญญัติเพิ่มเติมอนุมาตรา (3) ว่า “ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ในการดำเนินคดี แบบกลุ่ม” ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรองรับถึงสิทธิในการเป็นบุคคลที่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายที่ได้เป็นโจทก์ในคดีแบบกลุ่ม

2. ปัญหาเกี่ยวกับการนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในคดีอาญา เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมถ้อยคำของมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีความชัดเจนตรงตามเจตนารมณ์และหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความ โดยเห็นควรให้แก้ไขเป็นว่า “วิธีพิจารณาในเรื่องใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติรับรองไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องนั้นหรือในเรื่องที่เป็นวิธีพิจารณาความทั่วไปมาใช้บังคับได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อหลักการทางวิธีพิจารณาความอาญา” ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและถูกต้องต่อการปรับบทใช้บังคับมาตรา 15 ในทางปฏิบัติ และเพื่อเป็นการสอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา

นอกจากนั้น เมื่อได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 15 ในลักษณะดังกล่าว ก็จะทำให้สามารถนำวิธีพิจารณาความแพ่งที่เป็นวิธีพิจารณาความทั่วไปมาใช้บังคับได้โดยตรง ซึ่งจะส่งผลให้สามารถนำหลักเกณฑ์ของการพิจารณาคดีแบบกลุ่ม เช่น เรื่องการขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผู้แทนโจทก์ ทัศนคติของกลุ่ม การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลของคำพิพากษา เป็นต้น มาใช้บังคับได้นั่นเอง

3. ปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้บังคับในคดีอาญา เห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในลักษณะ 3 การฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ด้วยการเพิ่มเติม บทบัญญัติเป็น “หมวด 1/1 การฟ้องคดีอาญาแบบกลุ่ม” และให้นำหลักเกณฑ์พื้นฐานของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 3 หมวด 1/1 โดยปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับลักษณะของการดำเนินคดีอาญาและกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญา เช่น การขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผู้แทนโจทก์ ทัศนคติของกลุ่ม การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลของคำพิพากษา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการนำบทบัญญัติเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้บังคับในคดีอาญา โดยอาศัย มาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นอกจากนั้น เห็นควรกำหนดลักษณะของคดีอาญาที่จะสามารถใช้วิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เอาไว้ในหมวด 1/1 ดังกล่าวว่า “เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น คดีอาญาตามบทบัญญัติในหมวดนี้ หมายความว่า คดีที่บุคคลหลายคนได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจาก

การกระทำความผิดอาญาของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน แม้จะมีลักษณะของความเสียหายทางอาญาที่แตกต่างกันหรือมีความเสียหายทางแพ่งรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม” ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความในภายหลัง

เอกสารอ้างอิง

กุลพล พลวัน. “ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย.” วารสารกฎหมาย. ปีที่ 9. ฉบับที่ 101, (พฤษภาคม, 2529).

คณิต ณ นคร. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566.

เจษฎา นครขวาง. “การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีความผิดเกี่ยวกับหลักทรัพย์.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. **การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทย และกฎหมายฝรั่งเศส**. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2559.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2559.

ประทุมพร กลัดอ่ำ. “การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในวิธีพิจารณาความอาญา.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

ภันทิลา พูลสุวรรณ. “การดำเนินคดีแบบกลุ่มฝ่ายจำเลย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

วรัญญา พรพรรณ. “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ข้อพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติและภาระหน้าที่ของโจทก์.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

วรรณชัย บุญบำรุง. **หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2566.

วิชัย อริยะนันท์กะ และคณะ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2549.

วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. กฎหมายวิ.อาญาพิสดาร เล่ม 1 (ฉบับปรับปรุงใหม่ปี 2566).

กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์, 2565.

สุนทรินทร์ ประจงการ. “ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาลับหลังจำเลยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2564.

เอื้อน ขุนแก้ว และวรนนยา ไร่เทียมวงษ์. การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 2, 2560.

อดิศักดิ์ ทั้งทองแท้. “ปัญหาการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย : ศักยภาพผู้เสียหายถึงความตาย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.